

L'occità, cap on anem?

JORDI ORTIZ DE ANTONIO

(Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada [IULA])

1. Retrospecció

L'any 1928 es creava a Barcelona l'Oficina de Relacions Meridionals (ORM), una entitat que tenia per objectiu promoure les relacions entre Catalunya i Occitània en un context de dictadura de Primo de Rivera i d'enderroc de les quatre columnes de Puig i Cadafalch a Montjuïc. El catalanisme polític, bastit des de feia dècades, havia vist en la Mancomunitat la seva primera victòria. En aquest temps d'ebullició de la identitat catalana és on es va constituir aquella oficina, dirigida per Josep Carbonell i Gener (1897-1979). Gràcies a la col·laboració de l'ORM, de la Societat d'Estudis Occitans i de la Generalitat de Catalunya, anys després, es va publicar la *Gramàtica occitana* de Loís Alibèrt, la gramàtica de referència de la llengua occitana. Els anys trenta s'albiraven, doncs, com un temps, en paraules de Carbonell, de «desvetllament cultural occità»¹.

Avui, Catalunya es troba en un procés de transició vers la sobirania nacional i la seva constitució en Estat. I no hi manquen pas debats sobre la llengua o llengües que haurien de ser oficials en aquest hipotètic futur Estat. Es publiquen llibres i s'escriuen articles fent hipòtesis i plantejant avantatges i inconvenients. Alguns proposen el català com a llengua oficial de l'Estat i d'altres que el castellà també hi sigui llengua cooficial. El debat se centra en aquesta dicotomia lingüística, però és ben sabut que Catalunya no és pas, oficialment, un país bilingüe, sinó un país trilingüe. L'occità, aranès a l'Aran, és llengua oficial al Principat des de l'any 2010. Però és una llengua amagada, que només es troba en els racons més petits de la literatura medieval catalana en els llibres de text de l'escola, que costa de trobar a les llibreries si no són especialitzades i que provoca astorament i un cert desconcert al públic quan la sent anomenar.

2. L'occità a Catalunya

L'any 2006 es va aprovar un nou Estatut d'Autonomia per a Catalunya que, tot i haver passat pel sedàs de la sentència del Tribunal Constitucional, dicta en l'apartat 5 de l'article 6 (*La llengua pròpia i les llengües oficials*) el següent:

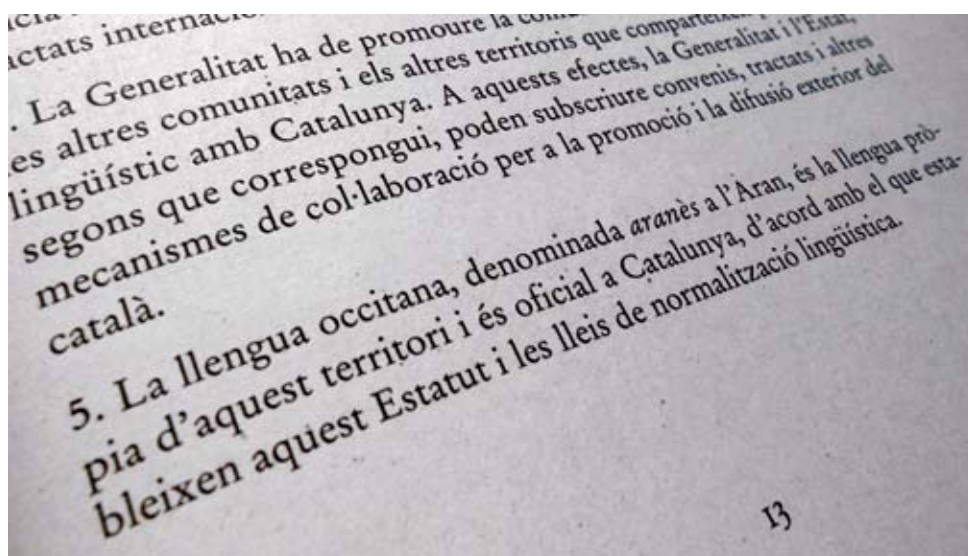
La llengua occitana, denominada aranès a l'Aran, és la llengua pròpia d'aquest territori i és oficial a Catalunya, d'acord amb el que estableixen aquest Estatut i les lleis de normalització lingüística.

Uns quants anys més tard, el 2010, el Parlament de Catalunya aprovava la Llei de l'Occità, aranès a l'Aran, que establia, un altre cop, el caràcter de *llengua pròpia* a l'Aran i *llengua oficial* a Catalunya. Així mateix, en l'apartat 2 de l'article 2 (*Llengua pròpia i llengües oficials*) s'afirma:

Els ciutadans de Catalunya i les seves institucions polítiques reconeixen, emparen i respecten la llengua que singularitza el poble aranès i reconeixen l'Aran com una realitat dotada d'identitat cultural, històrica, geogràfica i lingüística.

Finalment, a principis del 2015 s'aprova la nova Llei del règim especial d'Aran, una llei que fa de l'Aran una *realitat nacional occitana*, reafirma la seva divisió geogràfica en *terçons* històrics, n'oficialitza els símbols (bandera, escut, festa i himne) i fa de l'Institut d'Estudis Aranès – Acadèmia Ara-

1. Carta de Josep Carbonell a Loís Alibèrt de 9 de juliol de 1931, dins Alquézar i Montañés, M. (1992), *La correspondència entre Loís Alibèrt i Josep Carbonell i Gener (Materials per a l'estudi de la codificació de la llengua occitana)*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, p. 160.

vem que, en primer lloc, pel que respecta a l'Administració, l'aranès és la llengua preferent a la Val d'Aran i els ciutadans de la resta de Catalunya tenen el dret de dirigir-s'hi a la Generalitat. En segon lloc, el sistema educatiu de la Val d'Aran té un projecte lingüístic basat en cinc llengües —aranès, català, castellà, anglès i francès—, essent l'aranès la llengua vehicular dels ensenyaments d'infantil, primària i secundària. En tercer i darrer lloc, pel que fa als mitjans de comunicació, la llei estableix que s'ha d'introduir una quota mínima en aquesta llengua en la

seua programació i els seus serveis informatius.

La llei de l'occità, aranès a l'Aran, és clara en els seus objectius, però sota els epígrafs «ha de fomentar», «ha de garantir», «ha de fer tècnicament possible», «ha de promoure» o «ha d'estimular», s'amaga una realitat ben diferent. D'un costat, l'ús amb l'Administració d'aquesta llengua fora de l'Aran és tècnicament inviable per la manca de parlants i de coneixement sobre la llengua occitana a la resta del territori català. D'un altre costat, el model educatiu en immersió lingüística de la Val d'Aran s'acaba en finalitzar l'ESO, essent una assignatura de caràcter optatiu en el batxillerat i sense l'opció d'examinar-s'hi en les proves d'accés a la universitat (PAU). A més a més, la llei estableix en l'apartat 2 de l'article 13 (*L'aranès a l'ensenyament*):

2. La Generalitat mitjançant les seves polítiques lingüístiques i el Consell General d'Aran en el marc de les seves competències han de coordinar llurs actuacions en matèria de llengua, i impulsar l'ús de la llengua pròpia d'Aran en les àrees en què la normalització és especialment difícil, com és el cas de l'Administració de justícia.

3. La llengua occitana, denominada *aranès* a Aran, és oficial a Catalunya i ha d'ésser objecte de protecció en tots els àmbits i sectors, d'acord amb la normativa aplicable. Els poders públics n'han de fomentar la utilització, la promoció, la difusió, el coneixement i l'ús oficial, que són regulats per llei del Parlament de Catalunya.

3. On som?

Tal com es pot observar, es pot detectar fàcilment una sobrecàrrega legal en allò que respecta a la llengua occitana i, atenent als propòsits que es planteja, ens trobem davant una oficialitat virtual. Segons el darrer Informe de política lingüística (2013) publicat per la Direcció General de Política Lingüística, un 80,7% de la població de la Val d'Aran assegura entendre l'aranès i un 55,6% parlar-lo. Així mateix, tot i que les competències d'ús d'aquesta llengua —entendre, parlar, escriure i llegir— són més altes en la franja d'edat dels 15 als 29 anys, fruit del sistema d'immersió lingüística en aranès i de l'ensenyament a l'escola d'aquesta llengua, ha disminuït respecte del 2008 el percentatge de població que la té com a llengua habitual, d'un 23,4% (2008) a un 17,6% (2013).

Els fonaments de la política lingüística rau en l'Administració, l'ensenyament i els mitjans de comunicació, les tres eines fonamentals per a la difusió lingüística. Si ens atenem a la llei de l'occità, aranès a l'Aran, obser-

seva programació i els seus serveis informatius.

El Govern ha de garantir que l'ordenació curricular de l'educació primària i secundària a Catalunya inclogui el coneixement de la realitat lingüística, històrica i cultural de l'Aran, i la seva connexió amb la llengua, la història i la cultura occitanes.

Tanmateix, els plans curriculars del Departament d'Ensenyament no inclouen cap assignatura ni obligatòria ni optativa de llengua occitana fora de l'Aran i, mentre les competències bàsiques de l'àmbit lingüístic de primària només l'esmenten en l'apartat de «conèixer i valorar la diversitat lingüística i cultural de Catalunya, l'Estat espanyol, d'Europa i del món»², ja no el trobem reflectit en les mateixes competències bàsiques de secundària, sinó que s'infereix en el manifest i la valoració positiva de «la diversitat lingüística de l'estat espanyol» i el coneixement de la «legislació que en regula l'ús, especialment la normativa lingüística vigent a Catalunya»³. No trobem, en

2. Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament, Direcció General d'Educació Infantil i Primària (2013), *Competències bàsiques de l'àmbit lingüístic. Llengua catalana i llengua castellana. Identificació i desplegament a l'educació primària* [en línia], Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament, Barcelona, p. 73.

3. Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament, Direcció General d'Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat (2013), *Competències bàsiques de l'àmbit lingüístic. Llengua i literatura (catalana i castellana). Identificació i desplegament a l'educació secundària obligatòria* [en línia], Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament, Barcelona, p. 60.

cap cas, unes competències bàsiques de l'àmbit lingüístic per a l'occità aranès.

Finalment, pel que fa als mitjans de comunicació, el mateix informe abans esmentat explicita la quota de minuts d'ús de la llengua en la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, d'un total a la setmana de noranta minuts a la ràdio i de vint-i-dos o vint-i-tres minuts a la televisió. Cal explicitar, a més, la inexistència de premsa escrita a nivell de Catalunya en aquesta llengua, no essent així en premsa digital, on destaca el *Jornalet*, un diari en occità que inclou articles en la varietat aranesa. Finalment, també cal esmentar l'existència d'Aran TV i Ràdio Aran, que emeten en aranès només a la Val d'Aran.

Davant aquesta situació, es pot afirmar que, tot i la sobrecàrrega o sobrerrepresentació legal de l'oficialitat de l'occità a Catalunya, es tracta d'una política lingüística normalitzadora virtual, sense els mitjans necessaris per a poder-se aplicar i sense una planificació acurada pel que fa al territori català. La manca de polítiques de dinamització i sensibilització lingüístiques, d'un màrqueting lingüístic amb publicitat periòdica de la llengua i del seu ús públic i quotidià, la quota reduïda de mitjans de comunicació i la manca de continguts curriculars sobre l'aranès fora de l'Aran dificulta no solament l'ús de la llengua a la resta del territori català, sinó també la manca de coneixements sobre la seva pròpia existència i, per tant, el desconeixement de la realitat trilingüe del Principat (o tetralingüe considerant la llengua de signes catalana, regulada per la Llei de la llengua de signes catalana de 2010)⁴.

4. Cap on anem?

Arribats a aquest punt de contrast entre la virtualització legal en l'oficialització de l'occità i la seva plasmació real en l'ús i la promoció, cal que ens preguntem què volem fer de l'aranès a Catalunya: el pretenem normalitzar? O ja ens està bé aquesta situació certament ambigua? Si volem afirmar Catalunya com a país trilingüe que sigui capdavanter en la gestió del multilingüisme i de les llengües minoritàries, és evident que en el cas de l'occità el sistema grinyola. En aquest article defugirem l'etern debat sobre si s'ha de normalitzar l'occità dit referencial (la versió estandarditzada de la llengua) o bé la seva varietat aranesa. Seguint la filosofia de la Llei de l'occità del 2010, tenint en compte la seva filiació lingüística i asseverant la unitat de la llengua, l'objectiu principal és la de normalitzar la varietat aranesa i de potenciar el coneixement de la varietat referencial.

Així, doncs, l'objectiu principal de la normalització de l'occità ha de partir de les tesis explicitades en la llei abans esmentada i desgranar els punts bàsics que proposa: coordinar les actuacions entre la Generalitat i el Conselh Generau d'Aran en matèria lingüística per tal de promoure i difondre

el coneixement i l'ús de la llengua occitana. Davant d'això, la realització pràctica d'aquests objectius pretén el que anomenarem *desminorització* de l'occità, és a dir, donar visibilitat pública a la llengua, i dur a terme la sensibilització social mitjançant la inclusió de l'aranès en les tasques de dinamització, impuls del coneixement i promoció de l'ús per tal d'aconseguir la normalització lingüística en l'Administració, l'ensenyament i els mitjans de comunicació.

4.1. Desenvolupament d'un pla de dinamització lingüística

La dinamització lingüística (Mataix, 1996) és el procés de programació, organització, seguiment i avaluació d'activitats i projectes amb la finalitat de promoure l'ús de la llengua. Contextualitzada normalment en una situació sociopolítica de conflicte, les seves actuacions són de durada determinada i de caràcter sistemàtic. L'objectiu principal de la dinamització lingüística és provocar el canvi d'actituds, hàbits i comportaments de la població envers una llengua. En el cas de l'occità a Catalunya, com s'ha anat dient fins ara, es presenta una necessitat fefaent de dinamitzar la llengua fora de l'Aran. Una justificació que, en paraules de Casals (1992), ve donada per quatre necessitats bàsiques: incidir en l'ús de l'occità, el seu estatus i el seu prestigi lingüístics, canalitzar la mateixa normalització lingüística, conèixer les dades demogràfiques d'ús de la llengua i, sobretot, crear un pla coordinat i sistemàtic per a aconseguir-ho.

Tornant a Mataix (1996), la dinamització té dos límits clars: els destinataris i els procediments. Pel que fa al primer, en el cas que ens ocupa, la dinamització lingüística l'haurien d'aplicar les institucions de l'Administració, així com també el sistema educatiu i els mitjans de comunicació, envers els ciutadans d'aquest país, per fer-los participants de la normalització lingüística de l'occità. Pel que fa al segon, respecte als procediments, cal distingir dos vessants que es troben estretament relacionats i són *per se* imprescindibles i complementaris per a impulsar la normalització de la llengua. Per un costat, la regulació, que es basa en la legislació, la normativització i la reglamentació de la llengua, és a dir, la dotació per a l'occità d'un marc legal. Per un altre costat, la dinamització, que es

4. En aquest article considerem Catalunya un país trilingüe o tetralingüe segons el que estableix el marc legal, però és ben sabuda la realitat multilingüe del Principat gràcies a les aportacions de les llengües de la població immigrada.

fonamenta en la seducció, la persuasió, el convenciment i el consens, és a dir, crear condicions favorables i potenciar el caràcter voluntari de l'ús. Com s'ha vist anteriorment, l'aranès a Catalunya ja gaudeix d'un marc legal favorable per a la seva normalització lingüística —l'objectiu de la qual és, segons Boix i Vila (1998), la plenitud lingüística i la conversió de l'occità en una *llengua completa*, és a dir, una llengua que permeti comunicar-se en totes les situacions comunicatives i en tots els àmbits d'ús—, però manca d'una dinamització lingüística clara fora del territori de l'Aran. Segons Mataix (1996), la dinamització es pot aplicar per mitjà d'actuacions tant per a la sensibilització com per a la promoció d'entorns d'ús.

a) Actuacions per a la sensibilització

Aquest tipus d'actuacions estan enfocades a la sensibilització i al convenciment dels ciutadans envers l'ús de l'occità mitjançant una bona oferta de serveis que facilitin aquesta tasca. Tot i que la sensibilització genèrica i enfocada al conjunt dels ciutadans és menys eficaç, cal ajustar-se a la realitat actual de desconeixement per part d'aquest públic de la realitat lingüística occitana i cal optar per aquest tipus de sensibilització, perquè els ciutadans «exerceixin una pressió (en diríem *sensibilització indirecta*) sobre els responsables de les organitzacions» (Mataix, 1996: 24). En definitiva, unes actuacions enfocades vers la creació de consciència lingüística entre la població de fora de l'Aran.

b) Actuacions per a la promoció d'entorns d'ús

En el cas de la llengua occitana, ens hem d'enfrontar amb la qüestió de la territorialitat de la llengua, restringida en l'ús quotidià, formal, preferent i vehicular a la Val d'Aran, motiu pel qual es plantegen dificultats evidents per a possibilitar un canvi lingüístic en les comunicacions existents i, per tant, cal

crear «almenys un espai de comunicació nou, abans inexistent, per tal de garantir un mínim de presència» (Mataix, 1996: 25) de l'occità en l'estructura social.

Alguns dels exemples de Mataix ja s'han complert i s'apliquen en l'occità, com la creació de concursos i premis (p.e.: Prèmi Aran de Literatura, Mostra de Cinèma Occitan, Premis Llanterna Digital, per a curtmetratges en català i occità, i el Premi Robèrt Lafont, per la promoció de la llengua), programes de ràdio i televisió (p.e.: els oferts per la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, Catalunya Ràdio i Televisió de Catalunya, abans esmentats), subvencions a mitjans digitals (p.e.: *Jornalet*, gasetta occitana d'informacions), la creació d'opuscles (p.e.: la col·lecció *Documents occitans*, editats per la Direcció General de Política Lingüística), estudis sociolingüístics (p.e.: les dades demolingüístiques proporcionades pels informes de política lingüística), alguns vocabularis del Termcat (p.e.: el Lèxic de transport turístic o el glossari terminològic *Societat de l'informacion. Novèlas tecnologies e Internèt*) i la traducció a l'aranès de tot el lloc web de la Generalitat de Catalunya.

Tanmateix, encara manquen per fer tasques que serien primordials per a poder coordinar els esforços de dinamització i arribar a nous estadis de normalització lingüística. Per aquest motiu, plantegem la necessitat de desenvolupar plans de dinamització lingüística de l'occità, en què s'esmentin els objectius que es pretenen segons la normativa vigent, les necessitats lingüístiques que cal cobrir i els destinataris per a qui es pensa aquesta tasca de dinamització. Així mateix, es tractaria d'un pla on hi hagués una agenda d'esdeveniments clara, de celebracions i de calendari de premis i concursos. A més a més de la confecció d'un pla amb aquestes característiques, també caldria potenciar la publicació de cartells informatius i la preparació de campanyes de sensibilització lingüística per a ser televisades o plasmades en cartells a peu de carrer.

El que es planteja és, doncs, un pla de dinamització lingüística per fases, amb una primera fase de sensibilització, conscienciació i un fort màrqueting lingüístic —de promoció d'ús de la llengua o d'actes institucionals— de caràcter genèric i destinat a la població en general, i a tres nivells (l'Administració, l'ensenyament i els mitjans de comunicació), per a passar després a fases posteriors que pretenguin cobrir situacions comunicatives concretes o puntuals, tals com els rètols d'entrada i senyalització interna dels edificis de l'Administració, la tramesa de publicitat en català i occità o fins i tot la confecció de documentació oficial en occità a disposició del ciutadà. Alhora, caldria continuar avançant en la producció de programes educatius que incloguessin l'occità —comprentent-hi les competències lingüístiques bàsiques de primària i secundària— i el desenvolupament de la terminologia de l'occità mitjançant la seva inclusió com a llengua de treball i d'equivalència de termes en els diccionaris especialitzats del Termcat.

En resum, «més que de canvi lingüístic, parlarem de la promoció d'entorns d'ús de [l'occità] i donarem per fet que, pel que fa a aquest bloc, l'objectiu de la dinamització és la promoció

d'espais de comunicació [en occità] (presència oral o escrita) a les organitzacions, independentment que existeixin en una altra llengua o que no existeixin» (Mataix, 1996: 25).

5. Conclusions

En aquest article hem pogut observar que, tot i disposar d'un marc normatiu molt favorable per a la seva normalització, l'occità gaudeix d'una sobrecàrrega legal i d'una oficialitat que, per bé que certa, no és prou per al desenvolupament de la llengua a la resta del territori de Catalunya. Davant d'això, hem observat la necessitat de revertir aquesta virtualització i passar del 2D del document legal al 3D de la realitat social, un procediment que ha de permetre socialitzar la

llengua per mitjà d'un pla de dinamització lingüística. Un pla que, per fases i en els tres nivells administratiu, educatiu i de mitjans de comunicació, ha de servir per a marcar l'agenda dels afers occitans fora de l'Aran i posar les bases d'una coordinació i sistematicitat d'accions enfocades a la conscienciació i la sensibilització (implícita o no) lingüístiques, primer, i a la promoció de nous espais d'ús, després. Passar d'accions genèriques adreçades a un públic genèric a accions concretes destinades a sectors socials concrets. I és que, si volem ser un Estat capdavanter en la gestió del multilingüisme i en la normalització de llengües minoritàries, caldria que féssim una retrospècció i ens féssim nostre el «desvetllament cultural occità» de què parlaven aquells homes de la República que vetllaven per les relacions entre Catalunya i Occitània. ♦

6. Bibliografia

ALQUÉZAR I MONTAÑÉS, M. (1992), *La correspondència entre Loís Alibèrt i Josep Carbonell i Gener (Materials per a l'estudi de la codificació de la llengua occitana)*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona.

BOIX I FUSTER, E.; Vila i Moreno, F. X. (1998), *Sociolingüística de la llengua catalana*, Ariel, Barcelona.

CASALS I ANDREU, D. (1992). «La dinamització lingüística a la Universitat de Barcelona» [en línia], *Revista de Llengua i Dret* 17, 229-243. http://www10.gencat.net/eapc_rld/revistes/revista.2008-09-18.9866153279/La_dinamitzacio_linguistica_a_la_Universitat_de_Barcelona/ca/at_download/adjunt [consulta: 1 de febrer del 2015].

Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament, Direcció General d'Educació Infantil i Primària (2013), *Competències bàsiques de l'àmbit lingüístic. Llengua catalana i llengua castellana. Identificació i desplegament a l'educació primària* [en línia].

Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament, Barcelona. http://ensenyament.gencat.cat/web/content/home/departament/publicacions/col_leccions/competencies_basiques/competencies_llengua_primaria.pdf [consulta: 1 de febrer del 2015].

tencies_basiques/competencies_llengua_primaria.pdf [consulta: 1 de febrer del 2015].

Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament, Direcció General d'Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat (2013), *Competències bàsiques de l'àmbit lingüístic. Llengua i literatura (catalana i castellana). Identificació i desplegament a l'educació secundària obligatòria* [en línia].

Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament, Barcelona. http://ensenyament.gencat.cat/web/content/home/departament/publicacions/col_leccions/competencies_basiques/competencies_llengua_eso.pdf [consulta: 1 de febrer del 2015].

Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Direcció General de Política Lingüística (2013), *Informe de política lingüística 2013* [en línia], Direcció General de Política Lingüística; Barcelona. http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/InformePL/Arxius/IPL_2013.pdf [consulta: 1 de febrer del 2015].

MATAIX, T. (1996). «La dinamització lingüística, un concepte que cal recuperar» [en línia], *Llengua i Ús* 7, 22-27. http://www6.gencat.cat/llengcat/liu/07_419.pdf [consulta: 1 de febrer del 2015].

Correcció de textos Edició de llibres

llengua@llenguanacional.cat

Llibres publicats per Llengua Nacional

